

ARTYKUŁY

Olivia Rybak-Karkosz

olivia.rybak@us.edu.pl
orcid.org/0000-0001-5335-1216
Uniwersytet Śląski w Katowicach
Wydział Prawa i Administracji
ul. Bankowa 11b
40-007 Katowice

NFT w muzeum – wyzwania i perspektywy w świetle art. 2 ustawy o muzeach

NFTs in museums – challenges and persuasion
in the eye of an article 2 of Act on Museums

Summary: This paper aims to analyse challenges and perspectives related to NFTs that Polish museums would need to consider regarding their activities, as described in art. 2 of the Act on Museums of 21 November 1996. These activities include collecting, maintaining, securing, and exhibiting artwork as well as conducting educational and research activities. Therefore, one must consider whether NFTs are a long-term opportunity for museums to fulfill their goals and activities or a temporary solution providing financial aid during the post-pandemic crisis. In this paper, the author describes the importance of NFTs for the art world and quotes examples of museums that already collect and exhibit NFTs or organise events about them. The paper also includes the results of a survey conducted among Polish museum professionals to obtain their opinions on this matter.

Keywords: NFT, non-refundable token, Act on Museums, museums' activities

Streszczenie: Celem opracowania jest analiza wyzwań i perspektyw związanych z NFT, przed jakimi stoją muzea w kontekście ich zadań określonych w art. 2 ustawy z dnia 21 listopada 1996 r. o mu-

zeach dotyczących gromadzenia, ochrony i udostępniania zbiorów oraz działalności edukacyjnej i naukowej. Należy zastanowić się, czy NFT stanowią dla muzeów długoterminową szansę na realizację ich celów i zadań, czy też jest to przejściowy trend, który największym placówkom może zapewnić tylko doraźną pomoc finansową w czasach popandemicznych. W artykule omówiono powody, dla których NFT mają duże znaczenie dla świata sztuki, przytoczono przykłady gromadzenia i udostępniania tokenów przez światowe muzea oraz organizowanych przez nie wydarzeń na ten temat. Zawarto także wyniki badania ankietowego mającego na celu poznanie odpowiedzi polskich muzealników na wyżej postawione pytanie badawcze.

Słowa kluczowe: NFT, niewymienny token, ustawa o muzeach, zadania muzeów

Wstęp

NFT (*non-fungible token*) jest niewymiennym tokenem umieszczonym na łańcuchu bloków (*blockchain*) chronionych kluczem zabezpieczeń, czyli inaczej – na bazie danych, która zawiera informację o pliku i transakcjach i której nie można modyfikować bez pozostawienia śladu. Tokeny stanowią instrument finansowy umożliwiający sprzedaż plików cyfrowych. W świecie sztuki funkcjonują już od jakiegoś czasu – amerykańskie Studio Larva Labs stworzyło pierwsze NFT *Crypto Punks* w 2017 r. Jednak szczególną popularność zyskały dopiero w 2022 r. za sprawą Mike’a Winkelmana, znanego pod pseudonimem Beeple, który za rekordową kwotę sprzedał swoje prace na aukcji Christie’s. NFT *Everydays: The First 5000 Days* jest obecnie trzecim najdroższym dziełem żyjącego artysty. Dzięki temu wydarzeniu rynek NFT (nazywany też rynkiem kryptosztuki) gwałtownie się rozwinął i stanowi obecnie 5% światowego rynku sztuki¹. Już teraz powstają domy aukcyjne zajmujące się wyłącznie NFT oraz galerie sztuki specjalizujące się w NFT, które na wzór ich tradycyjnych odpowiedniczek, obsługują i reprezentują artystów². W Polsce o pierwszeństwo w sprzedaży pierwszego NFT starało się trzech pośredników: Artinfo, Polski Dom Aukcyjny i Desa Unicum. Każdy z trzech oferowanych tokenów

¹ M. Majchrowska, *Dwanaście miesięcy na światowym rynku sztuki*, 14.10.2021, <https://rynekisztuka.pl/2021/10/14/rynek-sztuki-swiat-2020-2021/> [dostęp: 10.10.2022].

² W Polsce pierwszym domem aukcyjnym był Awers-Art, który łączy „klasyczną formę z najnowszymi trendami, aby umożliwić polskim twórcom promocję także poza granicami kraju” (<https://awers-art.pl/> [dostęp: 10.10.2022]). Na marginesie można się zastanawiać, czy na popularności NFT najwięcej nie tracą właśnie te podmioty – transparentność wartości i wyceny może sprawić, że pośrednicy staną się niepotrzebni.

miał inny charakter. Artinfo na zorganizowanej 28 listopada 2021 r. aukcji wystawił NFT cyfrowego modelu 3D rzeźby *Fortune* Tomasza Górnickiego. Rzeźba została przekazana do zbiorów Muzeum Śląskiego w Katowicach, a w obiegu komercyjnym pozostał sam token. Kilka dni później Polski Dom Aukcyjny wystawił na sprzedaż wykrojnik jednego z opakowań zestawu *Lego. Obóz koncentracyjny* wraz z jego zdigitalizowaną wersją w formie NFT. Aukcja miała charakter hybrydowy: nabywca kupował więc i fizyczny obiekt, i jego cyfrowy odpowiednik³. Z kolei Desa Unicum zdecydowała się wystawić token do obrazu Pawła Kowalewskiego *Dlaczego jest raczej coś niż nic*. Dzieło wraz z innymi pracami artysty zostało zniszczone w 1997 r. w wyniku zalania przestrzeni magazynowej, w której było przechowywane⁴. Istniał więc tylko cyfrowy plik obrazu, bez jego fizycznego pierwowzoru. Kluczowe jest także to, jak zakończyła się sprzedaż tego ostatniego tokenu. W rzeczywistości nie doszło do sprzedaży, gdyż licytująca wycofała się z transakcji z powodu błędów w przygotowaniu tegoż NFT. Problemem było dwukrotne wymintowanie, co rodziło wątpliwości, który z tokenów jest oryginalny, różne adresy smartkontraktu umieszczone w katalogu aukcji i na jej stronie oraz brak podstawowych informacji w opisie NFT, np. na temat tego, kto jest autorem obrazu *Dlaczego jest raczej coś niż nic*. Co więcej, aukcja prawdopodobnie odbyła się poza blockchainem, bo w momencie zakończenia licytacji obiekt automatycznie powinien trafić do nabywcy, a tak się nie stało⁵. Ten przypadek obrazuje jeden z ważnych aspektów tokenizacji, jakim jest odpowiednie przygotowanie samego tokenu.

Popyt na NFT to w dużej mierze efekt uboczny pandemii COVID-19. W wyniku konieczności przeniesienia swojej aktywności do przestrzeni cyfrowej muzea organizowały wystawy online, przygotowywały filmy edukacyjne czy interaktywne gry muzealne dla całej rodziny, a domy aukcyjne i galerie organizowały wyłącznie aukcje w przestrzeni wirtualnej. Były one rekordy popularności⁶, a analitycy przewidują, że wkrótce mogą one wyprzeć aukcje w tradycyjnej formie. Potencjał NFT jest ogromny i wykracza poza świat sztuki, chociaż z nim jest najsilniej związany. Oprócz NFT malarstwa czy fotografii stworzono też pierwszy balet NFT, w którym zagrała jedna z najlepszych primabalerin na świecie, Natalia Osipova⁷, sprzedawano

³ *Pierwsza w historii Hybrydowa Aukcja NFT w Polsce*, Polski Dom Aukcyjny Wojciech Śladowski, 26.11.2021, <https://polskidomaukcyjny.com.pl/publikacje/pierwsza-w-historii-hybrydowa-aukcja-nft-w-polsce> [dostęp: 28.04.2023].

⁴ <https://artinfo.pl/dzielo/dlaczego-jest-raczej-cos-niz-nic> [dostęp: 10.10.2022].

⁵ Szerzej: M. Grodecka, M. Szymaniak, *Dlaczego jest raczej nic niż coś, czyli jak sprzedawano pierwsze NFT w Polsce*, 3.04.2023, <https://spidersweb.pl/plus/2023/04/aukcja-nft-desa> [dostęp: 10.10.2022].

⁶ *Rynek sztuki 2020 – podsumowanie*, 30.12.2020, <https://rynekisztuka.pl/2020/12/30/podsumowanie-raport-rynek-sztuki-2020/> [dostęp: 10.10.2022].

⁷ *World's First Ballet NFTs Starring Natalia Osipova Dance to Success at Bonhams Encore Sale*, 10.12.2021, https://www.bonhams.com/press_release/33503/ [dostęp: 10.10.2022].

kawałki swojego ciała przerobione na NFT⁸ czy różne przedmioty kolekcjonerskie – karty, pamiątki sportowe, znaczki pocztowe⁹ oraz inne memorabilia. Także wytwórnie filmowe, m.in. Warner Bros., wykorzystały NFT do promocji swoich filmów (tj. *Kosmiczny mecz: Nowa era* czy *Matrix Zmartwychwstania*).

Znaczenie NFT dla rynku sztuki

NFT są atrakcyjne szczególnie dla ich twórców. Co prawda są oni obciążani początkowymi opłatami i kosztami przyszłych sprzedaży¹⁰, ale mają także możliwość umieszczenia w warunkach sprzedaży zastrzeżenia o ich procentowym udziale w zyskach z każdej kolejnej transakcji, której przedmiotem będzie ich dzieło. Jest to rozwiązanie, którego brakuje na tradycyjnym rynku sztuki, a o wprowadzenie którego artyści postulują od lat. Z drugiej jednak strony brak regulacji rynku NFT w powiązaniu z prawem autorskim powoduje, że artysta może i tak ubiegać się o opłatę z tytułu *droit de suite*. Może to prowadzić do konfliktów i przeceniać wartość NFT, a przez to zniechęcać nabywców. Kwestie prawnoautorskie w odniesieniu do NFT to dopiero początek dyskusji, bardzo ważnej z perspektywy angażowania się w NFT instytucji kultury (z różnych pobudek). Procentowy udział w odsprzedaży dzieła może mieć istotne znaczenie również dla właścicieli dzieł, które po sprzedaży okazywały się zaginionymi pracami znanych artystów, a zostały zakupione za niewielkie kwoty jako prace nieznanymi twórców. Najlepszym przykładem jest rodzina Hendry, która posiadała obraz *Zbawiciel świata*, nie będąc świadoma, że może to być zaginione dzieło Leonarda da Vinci lub jego uczniów¹¹. Pewną formą zadośćuczynienia ma być NFT *Salvator Metaversi* stworzony przez historyka sztuki Bena Lewisa. Autor chciał zwrócić uwagę na niesprawiedliwość rynku sztuki, gdy pierwotny, często nieświadomy właściciel nie partycypuje w zysku ze sprzedaży dzieła, które później okazuje się warte fortunę. Dlatego w wersji Lewisa Chrystus trzyma w dłoni plik banknotów, a token wyceniony został na 450 milionów dolarów¹² w kryptowalucie i niezależnie od tego, jaką cenę ostatecznie osiągnie, Lewis obiecał podzielić się zyskiem z rodziną Hendry¹³.

⁸ B. Sieja, *Doda sprzedaje swoje ciało w formie 400 tokenów NFT. Cena wywoławcza 200 dolarów*, 20.09.2021, <https://www.komputerswiat.pl/aktualnosci/internet/doda-sprzedaje-swoje-cialo-w-formie-400-tokenow-nft-cena-wywolawcza-200-dolarow/rksegm8> [dostęp: 10.10.2022].

⁹ Publikację kryptoznaczków zapowiedziała Poczta Polska.

¹⁰ Chociaż coraz częściej pojawiają się platformy umożliwiające tworzenie NFT za darmo, a koszty pokrywane są przez kupującego.

¹¹ Rodzina po sprzedaży obrazu i odliczeniu prowizji otrzymała 700 dolarów.

¹² Nawiązując do kwoty, za jaką został sprzedany obraz *Zbawiciel świata*.

¹³ G. Harris, *Leonardo da Vinci's Salvator Mundi - the world's most expensive work of art - to be turned into an NFT*, „The Art Newspaper” 1.04.2021, <https://www.theartnewspaper.com/2021/04/01/leonardo-da-vincis-salvator-mundithe-worlds-most-expensive-work-of-art-to-be-turned-into-an-nft> [dostęp: 10.10.2022].

Inną zaletą NFT jest ich unikatowość – nie ma dwóch takich samych tokenów. Krytycy twierdzą, że to właśnie świadomość posiadania jedynego egzemplarza¹⁴ oraz możliwości inwestycyjne NFT, a nie jakość artystyczna, są czynnikami decydującymi o ich zawrotnych kwotach osiąganych na rynku. Unikatowość NFT może się także przejawiać w braku fizycznego nośnika dzieła. Wynikać to może albo z zamiaru tworzenia wyłącznie sztuki cyfrowej, albo z artystycznej koncepcji przejawiającej się w chęci podkreślenia oderwania od namacalnego dzieła. Damien Hirst pozwolił nabywcom jego dzieł zdecydować, który nośnik wolą, i zapowiedział, że kupienie jednego NFT z serii *The Currency* skutkować będzie spalaniem jego fizycznego odpowiednika. Publiczny performans, podczas którego artysta spalił tysiąc swoich dzieł, odbył się 12 października 2022 r. Możliwa jest także sytuacja odwrotna, kiedy artysta tworzy dzieło fizyczne na podstawie NFT: Beeple drukuje w 3D swoje prace, które wysyła klientom, właścicielom cyfrowego pierwowzoru. Warto pamiętać, że mimo niewątpliwych zalet z NFT wiąże się też kilka problemów, tj. niestabilność rynku kryptowalut, rosnąca cyberprzestępczość przeciwko NFT i brak odpowiedniej ochrony prawnej¹⁵.

Nabywcy NFT, tak jak nabywcy „tradycyjnej” sztuki, dzielą się na kolekcjonerów, którzy nie mają zamiaru sprzedawać dzieł, oraz na inwestorów, którzy są zainteresowani ich odsprzedaniem z zyskiem. Nie dziwi zatem, że NFT budzą zainteresowanie podmiotów niekoniecznie związanych z rynkiem sztuki – Warszawska Giełda Papierów Wartościowych zdecydowała się na tokenizację dzieł sztuki, a współpracą z nią w tym zakresie zainteresowana jest jej nowojorska odpowiedniczka¹⁶. NFT to jednak nie tylko forma lokowania kapitału, lecz forma zarobku, którą może wykorzystać m.in. muzeum, a zgromadzone w ten sposób fundusze wykorzystać np. na zakup kolejnych eksponatów albo na konserwację już posiadanych. Jak dowodzą bieżące wydarzenia na Ukrainie, NFT mogą posłużyć również do ratowania dziedzictwa narodowego, dokumentowania zbrodni wojennych czy zabezpieczania dokumentów. Stworzone w pierwszych dniach rosyjskiej inwazji na Ukrainę przez ukraińskich kryptoekspertów i artystów jako zdecentralizowana organizacja non-profit Meta History: Museum of War ma na celu dokumentowanie przebiegu wojny i przeciwstawienie się rosyjskiej kampanii dezinformacji¹⁷. Wszystko to

¹⁴ C. Walsh, *A digital piece of art worth \$69 million*, 24.03.2021, <https://news.harvard.edu/gazette/story/2021/03/harvard-curator-examines-the-worth-of-a-digital-work-of-art/> [dostęp: 10.10.2022]; B. Davis, *I Looked Through All 5,000 Images in Beeple's \$69 Million Magnum Opus. What I Found Isn't So Pretty*, 17.03.2021, <https://news.artnet.com/opinion/beeple-everydays-review-1951656> [dostęp: 10.10.2022].

¹⁵ Szerzej: O. Rybak-Karkosz, *Tworzenie i sprzedaż NFT jako szansa i wyzwanie dla współczesnych muzeów*, „Muzealnictwo” 2023, t. 64, s. 68-73, <https://doi.org/10.5604/01.3001.0053.7143>.

¹⁶ M.T., *GPW i NYSE mogą połączyć siły przy projekcie tokenizacji dzieł sztuki*, 18.02.2022, <https://rynekisztuka.pl/2022/02/18/gpw-nyse-tokenizacja-sztuki/> [dostęp: 10.10.2022].

¹⁷ Jak czytamy na stronie <https://metahistory.gallery/> [dostęp: 10.10.2022], jest to „Muzeum NFT wojny putinowskiej rosj [oryginalna pisownia – O.R.K.] przeciwko Ukrainie”.

może okazać się niezbędne podczas procesów rozliczających agresora po zakończeniu wojny. Do tej pory muzeum sprzedało już ponad tysiąc NFT, a dochód z ich sprzedaży ma zostać przeznaczony na odbudowę państwa.

NFT a zadania muzeów

Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach¹⁸ (dalej: u.m.) w art. 1 określa cele muzeum. Gromadzenie i trwała ochrona dóbr naturalnego i kulturalnego dziedzictwa ludzkości o charakterze materialnym i niematerialnym jest podstawowym (a nawet pierwotnym) celem muzeum. Pozostałe cele obejmują: informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, a także kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie korzystania ze zgromadzonych zbiorów. W art 2 u.m. wymienione są zadania muzeów, poprzez które te cele są realizowane. Katalog zadań ma charakter otwarty i zgodnie z przyjętym orzecnictwem¹⁹ muzeum może podejmować także inne działania, niewymienione w tym przepisie, jeśli będą one urzeczywistniać misję muzeum określoną w art. 1. W doktrynie zwraca się uwagę na nieprzypadkową kolejność poszczególnych zadań muzeum nadanych przez ustawodawcę²⁰. Jak zostało napisane, gromadzenie i trwała ochrona zbiorów są najważniejszymi zadaniami, które wyrażają klasyczną wizję muzeum, natomiast zadania związane z upowszechnianiem zbiorów i kształtowaniem wrażliwości poznawczej widza stanowią realizację koncepcji „nowej muzeologii”, zgodnie z którą muzea podejmują działalność edukacyjno-dydaktyczną²¹. W doktrynie wskazuje się zatem na możliwość podzielenia katalogu zadań muzeów z art. 2 na trzy kategorie: gromadzenia zbiorów, ochrony zbiorów oraz działalności edukacyjnej i naukowej²².

NFT a zadania muzeów w zakresie gromadzenia zbiorów

Muzeum gromadzi zabytki w statutowo określonym zakresie. Zadanie to służy realizacji celu gromadzenia dóbr naturalnego i kulturalnego dziedzictwa ludzkości o charakterze materialnym i niematerialnym, określonym w art. 1 u.m. Nadzędność tego zadania nad pozostałymi jest bezdyskusyjna – bez zgromadzenia

¹⁸ Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach, tekst jedn. Dz. U. z 2022 r., poz. 385.

¹⁹ Na przykład wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Kielcach z dnia 16 stycznia 2020 r., sygn. akt I SA/Ke 431/19, LEX nr 2775866; wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 14 grudnia 2017 r., sygn. akt III SA/Wa 1860/17, LEX nr 2447146.

²⁰ K. Zalańska, *Muzea publiczne. Studium administracyjnoprawne*, Lexis Nexis, Warszawa 2013, s. 106.

²¹ Z. Cieślak, Art. 2, w: Z. Cieślak, P. Gwoździewicz-Matan, I. Lipowicz in., *Ustawa o muzeach. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2021, s. 96.

²² Ibidem oraz K. Zalańska, op. cit., s. 106-131.

zbiorów nie jest możliwe ich ochranianie ani badanie. Gromadzenie zbiorów oznacza zbieranie ich według pewnego klucza, którego ostatecznym celem jest stworzenie kolekcji²³. Muzea nie powinny zbierać bezrefleksyjnie wszystkiego, co może im się kiedyś przydać. To założenie ma istotne znaczenie w przypadku gromadzenia NFT. Muzea muszą świadomie przeanalizować walory, jakie NFT mogą wnieść do ich kolekcji, biorąc także pod uwagę własny profil działalności. Stąd najbardziej zainteresowane nimi będą muzea sztuki współczesnej, badające i dokumentujące bieżący rozwój sztuki, muzea zajmujące się *rapid response collecting*, czyli gromadzeniem obiektów, które współcześnie są bardzo istotne i pokazują, jak wygląda współczesny świat i jakie zachodzą w nim przemiany, a także instytucje, które mogą pochwalić się większą swobodą działania i eksperymentowaniem ze sztuką nowych mediów. NFT stanowią dowód najnowszej historii sztuki i są wyrazem zainteresowań współczesnego odbiorcy – jednym z pierwszych NFT był *Nyan Cat*, bohater niezwykle popularnego w 2011 r. filmiku na platformie YouTube. Z kolei bliższa analiza poszczególnych grafik z kolekcji *Everydays* uwidacznia wątpliwą jakość artystyczną dzieła o charakterze satyry politycznej, niektóre o zabarwieniu rasistowskim, a nawet pornograficznym, co dowodzi, że wartość artystyczna dzieła nie była czynnikiem decydującym o jego cenie.

Jak dotąd spośród wymienionych zadań gromadzenie NFT jest aktywnością, którą muzea podejmują najmniej chętnie. Tradycyjne placówki są ostrożne w zakupie, a te, które zainteresowały się tym trendem, zdecydowanie wolą tworzyć i sprzedawać NFT²⁴. Przykłady pojedynczych akcesji zdarzają się sporadyczne. W swoich zbiorach NFT posiada już Instytut Sztuki Współczesnej z Miami (obdarowany przez jednego z jego powierników, Eduardo Burillo) czy Muzeum Sztuki San José, które zakupiło jedną z prac Rashaada Newsome'a. Powstają też pierwsze muzea w pełni poświęcone NFT, jak chociażby stacjonarne muzeum w Seattle czy w całości wirtualne, zbudowane w przestrzeni Internetu – Museum of Crypto Art. Dzięki NFT zakładane są zupełnie nowe formy muzeów, organizowane *ad hoc*, np. wspomniane Meta History: Museum of War. Ale zdecydowana większość dotkniętych kryzysem popandemicznym placówek nie planuje nabywania kosztownych prac, nie mówiąc już o tym, że zapewne nie dysponuje kryptowalutą.

Na przeszkodzie w podjęciu decyzji o gromadzeniu NFT stoją także wymagania sprzętowe do gromadzenia tokenów. Decyzję o gromadzeniu NFT chętniej mogą podjąć muzea digitalizujące swoje zbiory, ponieważ dysponują już infrastrukturą niezbędną do organizacji, przechowywania plików czy udostępniania swoich zbiorów, która może zostać wykorzystana również do gromadzenia i ochrony NFT.

²³ K. Zalaszińska, op. cit., s. 120 i n.

²⁴ W ramach art. 9 u.m. muzea mogłyby także tworzyć i sprzedawać NFT swoich muzealiów, a dochód przeznaczać na realizację zadań określonych w art. 2. Szerzej: O. Rybak-Karkosz, *Tworzenie i sprzedaż NFT...*

NFT a zadania muzeów w zakresie ochrony zbiorów

W kategorii ochrony zbiorów mieszczą się zadania muzeów związane z: katalogowaniem i naukowym opracowywaniem zgromadzonych zbiorów (art. 2 pkt 2 u.m.); przechowywaniem gromadzonych zabytków w warunkach zapewniających im właściwy stan zachowania i bezpieczeństwo oraz magazynowaniem ich w sposób dostępny do celów naukowych (art. 2 pkt 3 u.m.), a także zabezpieczaniem i konserwacją zbiorów (art. 2 pkt 4 u.m.). Zadania te służą realizacji celu muzeum polegającego na trwałej ochronie dóbr naturalnego i kulturalnego dziedzictwa ludzkości o charakterze materialnym i niematerialnym (art. 1 u.m.).

Muzeum, które zdecyduje się na stworzenie lub gromadzenie NFT, musi pamiętać o odpowiedniej konserwacji sprzętu, aby uniknąć problemu braku możliwości prezentacji NFT, jak w przypadku kaset VHS czy magnetofonowych. Muzea muszą dysponować sprzętem, który wobec rozwoju techniki pozwoli na ekspozycję tokenów w ich pierwotnym formacie. W zakresie ochrony posiadanego dzieła mieści się także zabezpieczenie go przed utratą – albo na skutek kradzieży, albo na skutek nieumyślnego działania, czyli spalenia (a dokładniej zarchiwizowania), co czyni jego sprzedaż niemożliwą. Taka sytuacja miała miejsce w niemieckim ZKM Center for Art and Media Karlsruhe. Utracone zostały dwa NFT, zakupione dzięki kopalni kryptowalut umieszczonej w muzeum jako element instalacji podczas jednej z wystaw²⁵.

NFT mogą zostać wykorzystane jako sposób zabezpieczenia dokumentów i dzieł sztuki. Mogą także pomóc w ratowaniu dziedzictwa narodowego podczas działań wojennych czy aktów wandalizmu ideowego. Te zabiegi podjęto na Ukrainie w związku z inwazją wojsk rosyjskich w lutym 2022 r. Armia rosyjska nie ustaje w zakrojonej na szeroką skalę akcji masowej grabieży i niszczenia sztuki ukraińskiej. Rosjanie formują specjalne oddziały zajmujące się przesłuchiowaniem dyrektorów muzeów, grabieżą cennych obiektów czy złota. Aby chronić swoje dziedzictwo przed skutkami wojny, Ukraina planowała stworzyć cyfrowe okno wystawowe ukraińskiej kultury w formie NFT. Jego twórcy mieli ujawnić miejsce przechowywania artefaktów i w ten sposób zagwarantować ich bezpieczeństwo przed kradzieżą przez urzędników współpracujących w wrogiem. Token miał stanowić dowód, że zabytek istniał, co byłoby przydatne podczas podejmowania prób jego restytucji w przyszłości²⁶. Jeszcze w listopadzie 2021 r. Narodowe Muzeum Sztuki na Ukrainie zapowiedziało współpracę z estońskim startupem

²⁵ M.T., *Niemieckie muzeum straciło dwa cenne NFT*, 25.01.2022, <https://rynekisztuka.pl/2022/01/25/nemieckie-muzeum-stracilo-dwa-cenne-nft/> [dostęp: 10.10.2022].

²⁶ *NFT pomoże chronić dzieła sztuki Ukrainy. „Projekt ratujący DNA narodu”*, 15.06.2022, <https://kultura.onet.pl/wiadomosci/nft-pomoze-chronic-dziela-sztuki-ukrainy-projekt-ratujacy-dna-narodu/q5ffrcb> [dostęp: 10.10.2022].

w zakresie stworzenia NFT z dzieł prezentowanych na wystawie stałej muzeum²⁷. NFT może też posłużyć do odtworzenia utraconego dzieła. Tak było w przypadku wspomnianego obrazu Pawła Kowalewskiego *Dlaczego jest raczej coś niż nic*.

NFT a zadania muzeów w zakresie działalności edukacyjnej i naukowej

Ostatnia kategoria zadań muzeów wymienionych w art. 2 u.m. zawiera zadania dotyczące prowadzenia przez muzea działalności edukacyjnej i badawczej. Zalicza się do nich: urządzenie wystaw stałych i czasowych (art. 2 pkt 5 u.m.); organizowanie badań i ekspedycji naukowych, w tym archeologicznych (art. 2 pkt 6 u.m.); prowadzenie działalności edukacyjnej (art. 2 pkt 7 u.m.); popieranie i prowadzenie działalności artystycznej i upowszechniającej kulturę (art. 2 pkt 7a u.m.); udostępnianie zbiorów do celów edukacyjnych i naukowych (art. 2 pkt 8 u.m.); zapewnianie właściwych warunków zwiedzania oraz korzystania ze zbiorów i zgromadzonych informacji (art. 2 pkt 9 u.m.); prowadzenie działalności wydawniczej (art. 2 pkt 10 u.m.). Zadania te stanowią realizację celów określonych w art. 1 u.m., tj. informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie korzystania ze zgromadzonych zbiorów. Nie ulega wątpliwości, że wymienione zadania mają charakter wtórny w stosunku do zadania pierwotnego, czyli gromadzenia zbiorów. Podjęcie tego rodzaju aktywności ma istotne znaczenie dla muzeum, które „bez rozwiniętej działalności naukowej nie będzie w stanie wytworzyć atrakcyjnego komunikatu, który przyciągnie zwiedzających, co w konsekwencji negatywnie wpłynie na realizację misji muzealnej”²⁸.

Wśród wymienionych zadań znajduje się urządzenie przez muzea wystaw stałych i czasowych. Mimo że NFT związane jest z plikiem cyfrowym, niektóre muzea decydują się na zastosowanie fizycznego nośnika i prezentację tych plików cyfrowych w formie obrazów. Przykładem jest wspomniane wcześniej muzeum w Seattle poświęcone NFT, gdzie eksponaty wyświetlane są na ekranach, ponieważ zdaniem twórców sztuka cyfrowa eksponowana w tradycyjny sposób jest atrakcyjniejsza dla odbiorcy²⁹. Stanowi to pewien łącznik pomiędzy klasyczną formą muzeum a nowoczesnym trendem. Z kolei w domu Claude’a Moneta w Giverny wystawione zostaną cyfrowe wersje jego pastel. Centrum Sztuki Azjatyckiej w Tajpei przygotowało wystawę NFT twórców azjatyckich, w Dubaju odbyła się wystawa NFT artystów ze Zjednoczonych Emiratów Arabskich, a Brattleboro Museum &

²⁷ R. Whiddington, *Behind The National Art Museum of Ukraine's Venture Into NFTs*, 11.11.2021, <https://jing-culturecommerce.com/national-art-museum-ukraine-namu-nfts/> [dostęp: 10.10.2022].

²⁸ K. Zalańska, op. cit., s. 130.

²⁹ <https://www.seattlenftmuseum.com/> [dostęp: 10.10.2022].

Art Center zorganizowało wystawę poświęconą NFT artystki Anne Spalter. Natomiast Ermitaż zaprezentował wirtualną wystawę *Ethereal Aether* i można ją było obejrzeć tylko online. Jak podkreślał Dimitri Ozerkov, kurator wystawy, skupiono się w niej przede wszystkim na zbadaniu fenomenu NFT i jego oddziaływania na społeczeństwo i na przyszłość sztuki. Można się zastanawiać nad tym, czy wirtualne wystawiennictwo NFT nie będzie stanowiło konkurencji dla osobistego zwiedzania muzeów. Takie obiekty są powszechnie dostępne, podczas gdy tradycyjną sztukę oglądać można tylko w konkretnym miejscu. NFT w uproszczeniu stanowią reprodukcję cyfrową, a takie, na skutek digitalizacji zbiorów, od lat znajdują się już w wolnym dostępie na stronie wielu muzeów³⁰. Ale zdjęcie nigdy nie wywoła takich emocji jak bezpośredni kontakt z dziełem. Szczególnie dotyczy to obiektów trójwymiarowych. Zdjęcie rzeźby tylko z jednej jej strony pobudza ciekawość widza, aby obejrzeć ją w całości. Tak więc wirtualne muzeum może zachęcić do odwiedzenia obiektu *in situ*. Dzieła udostępnione cyfrowo, których reprodukcje znajdują się na wielu stronach internetowych, stanowią impuls do wycieczki do muzeum i obcowania z prawdziwym obiektem. Wszyscy znają *Mona Lisę*, a mimo to co roku oglądają ją miliony zwiedzających paryski Luwr. Największe muzea już starają się połączyć wirtualną rzeczywistość, której obecności i rosnącej roli nie można ignorować, z tradycyjnym wystawiennictwem. Przykładem jest wystawa *Curious Alice* w Muzeum Wiktorii i Alberta w Londynie, na której wykorzystano technologię VR w odniesieniu do świata z książek Lewisa Carolla, czy *Mona Lisa: Beyond the Glass* w Luwrze, pozwalająca na obcowanie z wielkim dziełem również za pomocą technologii VR.

W zakresie realizacji zadań wystawienniczych NFT mogą być także środkiem do prezentacji obiektów rzadko lub w ogóle niepokazywanych na wystawach z powodu ich stanu zachowania czy wrażliwości na światło. Na ten sposób ekspozycji zdecydowało się Muzeum Sztuk Pięknych w Bostonie, które stworzyło NFT rzadko wystawianych pastelów Moneta, Degasa, Milleta i innych impresjonistów. Dochody ze sprzedaży mają być przeznaczone na badania i konserwację dwóch obrazów Degasa.

Tutaj również pojawiają się problemy z wymaganiami sprzętowymi w zakresie udostępniania obiektów cyfrowych, ale niektóre muzea już takim sprzętem dysponują. Rozwój sztuki współczesnej wykorzystującej technologię i popularność muzeów interaktywnych przyczyniły się do instalacji ekranów, specjalnych monitorów, tabletów i konieczności wprowadzenia zmian w sposobie konserwacji obiektów.

³⁰ Stąd też decyzja np. Muzeum Narodowego w Warszawie o „braku zamiaru wdrażania tokenów w kontekście posiadanych zasobów cyfrowych, co wynika z wprowadzonej przez Muzeum polityki otwartości, jeśli chodzi o dostęp do zbiorów, które udostępniane są jako ISP nieodpłatnie wysokiej jakości” (informacja uzyskana od muzeum w e-mailu).

Dla placówek, które nie chcą jeszcze podejmować decyzji co do zakupu czy stworzenia NFT albo nie mają możliwości finansowych na podjęcie takich działań, pierwszym krokiem może być przygotowanie programu prezentującego podstawowe założenia NFT oraz stworzenie przestrzeni do wymiany opinii na ten temat. Zróżnicowanie pod kątem odbiorców treści prezentowanych przez muzea pozwoli placówkom na zorientować się, czy ich publiczność jest zainteresowana NFT, i może pomóc w podjęciu decyzji co do stopnia zaangażowania się w ten trend. Popularyzowanie przez muzeum NFT pomoże zaprezentować placówkę jako miejsce nowoczesne, starające się nadążyć za nowościami ze świata sztuki. Spełni również funkcję edukacyjną w tradycyjnej postaci: przedstawiając podstawy NFT, muzeum może stanowić źródło pierwszych informacji na ten temat dla zwiedzających, a dla zaznajomionych z tematem – pomóc wyjaśnić ich fenomen. Z powodzeniem cel ten realizują: Newark Museum of Art, które przygotowało, krótki film przybliżający podstawowe zagadnienia związane z NFT³¹; Los Angeles County Museum of Art (LACMA), które przygotowało serię rozmów pt. *NFT i muzeum*, podczas których poruszano kwestie dotyczące możliwości inwestycyjnych NFT, potencjalnego ryzyka, jakie się wiąże z NFT, a które może dotyczyć artystów, ich klientów lub instytucji kultury³²; Smithsonian's Hirshhorn Museum, które zorganizowało panel dyskusyjny dla artystów, kuratorów i przedsiębiorców cyfrowych, na którym rozważano, czy NFT jest chwilowym kaprysem, czy przyszłością sztuki³³. Z kolei nowojorskie New Museum przygotowało cykl *Estetyka NFT* dotyczący możliwości dla muzeów, jakie niesie ze sobą cyfrowa era³⁴, a Brattleboro Museum uruchomiło warsztat dla artystów i naukowców na temat wpływu NFT na rynek sztuki. Niektóre muzea (np. Instytut Sztuki Współczesnej w Los Angeles, Bruce Museum) organizują spotkania skupiające specjalistów, którzy omawiają aspekty prawne, informatyczne bądź finansowe NFT.

W zakresie działalności edukacyjnej i naukowej NFT mogą zostać wykorzystane przez muzea będące częścią zespołów starających się o restytucję dóbr wywiezionych z dawnych kolonii i krajów okupowanych podczas wojny. Dopóki kwestie zwrotu nie zostaną rozwiązane, NFT tych obiektów mogą być tymczasową formą zadośćuczynienia, pozwalającą poznać artefakty przez zwiedzających w miejscu ich pochodzenia. W Afryce w ramach projektu Looty planowane jest zbadanie proveniencji obiektów i ustalenie ich lokalizacji, a następnie przeprowadzenie

³¹ *NFTs and Art Explained* [plik wideo], The Newark Museum of Art, 24.11.2021, https://www.youtube.com/watch?v=QkyCL_WzEbA [dostęp: 10.10.2022].

³² *NFTs and the Museum*, Los Angeles County Museum of Art, <https://www.lacma.org/lab/nfts-and-museum> [dostęp: 10.10.2022].

³³ *NFTs: Fad or the future of art?*, Smithsonian's Hirshhorn Museum, <https://hirshhorn.si.edu/explore/nfts-fad-or-the-future-of-art/> [dostęp: 10.10.2022].

³⁴ *NFT Aesthetics*, New Museum, <https://www.newmuseum.org/calendar/view/1730/nft-aesthetics> [dostęp: 10.10.2022].

„cyfrowego skoku”³⁵. Anonimowi członkowie zespołu realizującego projekt odwiedzą muzeum, w którym przechowywane jest dzieło, aby dokładnie je sfotografować, by później, po obróbce cyfrowej, uzyskać wizualizację 3D. Pierwszymi obiektami mają być brązy z Beninu, dlatego że właśnie te eksponaty z Muzeum Brytyjskiego, obok marmurów Elgina, stały się już synonimem walki o restytucję zabytków. Na podobny pomysł wpadła Kongijska Liga Sztuki Pracowników na Plantacji, która od 2017 r. bezskutecznie stara się o wypożyczenie z Muzeum Sztuk Pięknych w Wirginii statuetki symbolizującej powstanie kongijskie z 1931 r. Wobec niechęci do współpracy ze strony muzeum członkowie Ligi wykorzystali reprodukcję rzeźby z oficjalnej strony muzeum jako bazę do wykonania serii NFT. Celem organizacji było po raz kolejny zwrócenie uwagi na problem niechęci placówek muzealnych nie tylko wobec zwrotu obiektów wywiezionych z byłych kolonii, ale także wobec ich wypożyczania do muzeów funkcjonujących na tych terytoriach. Skutkiem tego muzeum kategorycznie odmówiło wypożyczenia obiektu, tłumacząc, że działanie Ligi nadużyło zaufania placówki.

NFT w muzeum – przejściowy trend czy przyszłość sztuki? Opinie polskich muzealników

Analiza problematyki wyzwań i możliwości, przed jakimi stoją muzea w związku z gwałtownym rozwojem NFT, nie byłaby kompletna bez poznania opinii na ten temat samych muzealników³⁶. Ich zdaniem NFT stanowią raczej przejściowy trend niż przyszłość sztuki, chociaż pracownicy muzeów podkreślają przy tym ich istotność na rynku sztuki. Tłumaczą to „bardzo szybką zmianą technologiczną”, rozwiązaniem, które „odznaczy się na rynku sztuki, ale na jego miejsce wejdzie nowe, lepsze”, faktem, że „coraz częściej pojawiają się artykuły zwiastujące koniec tej technologii”. Muzealnicy podkreślają także wyższość materialnego obiektu nad jego cyfrowym odpowiednikiem: „wizerunek dzieła sztuki nie jest tym dziełem. Wartość oryginału zawsze będzie unikalna. Tokeny nie mają zastosowania w muzeach, których tradycyjne służebne zasady działania społecznego i wynikające z nich obowiązki prawne

³⁵ <https://www.looty.art/> [dostęp: 10.10.2022].

³⁶ Rozważania opracowane zostały na podstawie ankiety internetowej skierowanej przez autorkę w okresie od września do października 2022 r. do muzealników muzeów znajdujących się w Państwowym Rejestrze Muzeów. Muzea rejestrowane zgodnie z art. 13 ust. 1 u.m. odznaczają się wysokim poziomem merytorycznej działalności, a ich zbiory mają odpowiednie znaczenie dla kultury polskiej. Uznano więc, że te muzea mogą szczególnie zainteresować się NFT i ich ewentualnym wykorzystaniem w swojej działalności. Ankiety przesłano do 130 muzeów (stan rejestru na dzień 25.08.2022 r.). Była ona anonimowa, zawierała jednak krótką metryczkę na temat organizatora muzeum i rodzaju muzeum ze względu na gromadzone zbiory. Część merytoryczna ankiety obejmowała pytania otwarte i zamknięte (choć w nich wymagane było uzasadnienie wyboru). Należy jednak zastrzec, że z powodu niewielkiej liczby informacji zwrotnych (nadesłano 20 odpowiedzi) nie można było wyciągnąć ogólnych wniosków dotyczących opinii polskich muzealników na temat NFT.

wymuszają wolny i równy dostęp do wytworzonych materiałów cyfrowych, z wyjątkami uregulowanymi przez ustawodawstwo”; „raczej nie wyobrażam sobie, aby świat zrezygnował z materialnych dzieł sztuki” oraz „nic nie zastąpi sztuki «prawdziwej», tworzonej tradycyjnymi metodami, a przez to mającej szczególny sposób oddziaływania. Tak jak wieszczono kres książki drukowanej, a on nie nastąpił, tak nie sądzę, że cyfrowy zapis wyprze malowany obraz etc.”; „obawiam się, że sztuka będzie zmierzała w kierunku wirtualności. Choć moim zdaniem w taki sposób nie da się całościowo zgłębić danego dzieła poprzez świat wirtualny. Ze sztuką się przebywa, doświadcza jej, kontempluje”. „Digitalizacja i oryginalne dzieło sztuki to dwie zupełnie różne sprawy. NFT nie może być dziełem sztuki. Jedyne elementem konsumpcji. Więc wciąż ten pomysł pozostaje w ramach działań w sklepiku muzealnym”. Innym argumentem, jaki podnieśli muzealnicy, przemawiającym za tymczasową popularnością NFT, jest fakt ich ekskluzywności: „jest to forma, która dociera tylko do określonych grup ludzi. Nie wszyscy są tym zainteresowani”. Muzealnicy podkreślają jednak, że nie należy ignorować popularności NFT, ponieważ „zmienia się sposób patrzenia na sztukę, rozszerza zakres jej rozumienia. Do tego dużą popularnością cieszy się kryptowaluta i w pewnych obszarach, np. na rynku sztuki, może okazać się trendem dominującym. Ma to oczywiście dobre i słabe strony” oraz „powiedziałabym, że jest to część przyszłości sztuki, a nie sama przyszłość. Na pewno część przyszłości”.

Wyzwania, przed jakimi stanęłoby muzeum, gdyby zdecydowało się na zakup bądź tworzenie NFT, dotyczyłyby zdaniem muzealników zapewnienia odpowiedniej infrastruktury i kadry, co obecnie w ich muzeach nie jest możliwe ze względu na braki finansowe utrudniające bieżące funkcjonowanie placówki, np. w zakresie digitalizacji zbiorów. Muzealnicy wskazują, że koszty zakupu i utrzymania infrastruktury są zbyt wysokie i dlatego większości muzeów, szczególnie „małych i prowincjonalnych”, na to nie stać, tym bardziej że „muzea nie dają rady ze zwykłą digitalizacją zbiorów”. Pracownicy muzeów przyznali jednak, że „NFT mogą być bardzo przydatne w udostępnianiu sztuki i jej rozpowszechnianiu”. Pokłosiem poprzednich opinii o przejściowym trendzie NFT są także zdania muzealników, że „popularność NFT nie stanowi w chwili obecnej jakiegoś specjalnego wyzwania dla muzeów” i „że moda na nie zaraz się skończy”.

W związku z tym zdecydowania większość muzealników nie widzi możliwości gromadzenia, udostępniania lub tworzenia NFT przez ich placówki. Niemal wszyscy wskazali na braki kadrowe (np. „pracownicy są specjalistami w innych dziedzinach, a informatycy są zatrudnieni z firmy zewnętrznej”), ale także wiek pracowników („w Muzeum pracują osoby o zróżnicowanym wieku”), braki w zakresie infrastruktury wynikające z niedofinansowania placówek (np. „wciąż pracujemy nad rozwojem w obszarze digitalizacji”, „brakuje nam dobrego sprzętu niezbędnego w ramach obecnych planów digitalizacyjnych”, „w realiach małych muzeów borykamy się z podstawowymi brakami typu zakup nowych gablot czy wymiana sprzętu komputerowego na nowy”, „w obliczu tylu problemów realnych, a nie

wirtualnych, wydawanie sporych środków na jakieś cyfrowe symulakry byłoby rzeczą naganną”). Część muzealników wskazywała także na „niską świadomość tematu NFT”, potrzebę „zmiany w sposobie myślenia o sztuce i roli muzeów, a to wymaga czasu”, potrzebę unowocześnienia ich placówki, ale także brak „potrzeby na takie inwestycje”, bo wkrótce minie moda na NFT. Pomimo tego pracownicy muzeów wykazali chęć poszerzenia swojej wiedzy na temat tokenów. Skorzystali by na tym i pracownicy, i zwiedzający. O tym, że konieczna jest edukacja na temat NFT w celu wskazania np. różnicy między dziełem a jej nośnikiem cyfrowym lub zabezpieczeniem i że jest to problematyka skomplikowana, świadczyć mogą stosowane skróty myślowe, np. że NFT jest sztuką cyfrową.

Podsumowanie

Niezależnie od tego, czy NFT jest przejściowym trendem, czy przyszłością sztuki, nie można ignorować jego obecności i rosnącej popularności oraz potencjału, jaki ze sobą niesie dla kreacji artystycznej, praktyki muzealnej i modelu biznesowego muzeów. Zabezpieczenie autentyczności dzieła sztuki w formie niewymiennego tokenu może podnieść bezpieczeństwo obrotu sztuką cyfrową, zapewnić większą transparentność transakcji i zmniejszyć ich koszty (jeśli prowadzone prace nad zmniejszeniem śladu węglowego wytwarzanego podczas tworzenia NFT przyniosą oczekiwane skutki). Duża emisja dwutlenku węgla do atmosfery podnoszona jest jako nadrzędny argument przeciwników tokenizacji sztuki. Do wytworzenia NFT, utrzymywania platform i innych działań z nimi związanych potrzeba mnóstwo energii. Dla porównania, jedna z największych platform sztuki NFT, Ethereum, do tej pory zużywała tyle energii co Katar, a ślad węglowy wytwarzany przez nią odpowiadał śladowi węglowemu Sudanu. Pojedyncza transakcja na tej platformie wiązała się ze zużyciem energii wystarczającej jednemu gospodarstwu domowemu na 2,8 dnia, a ślad węglowy był równy 6,5 godzinom oglądania wideo na platformie YouTube³⁷. Dlatego w dobie rosnącej świadomości społecznej w zakresie ochrony środowiska priorytetem dla wszystkich firm zajmujących się NFT jest praca nad zmniejszeniem konsumpcji energii i współczynnika śladu węglowego³⁸, tym bardziej że rynek się rozrasta, a zainteresowanie wytwarzaniem i posiadaniem NFT jest ogromne. Należy jednak pamiętać, że ślad węglowy wytwarzany przez uczestników świata sztuki stanowił problem jeszcze przed wzrostem popularności NFT. Przewożenie dzieł sztuki na wystawy i inne wydarzenia przyczyniło się do zwiększenia zanieczyszczenia środowiska. Funkcjonowanie muzeów, przede wszystkim

³⁷ *Ethereum's energy expenditure*, <https://ethereum.org/pl/energy-consumption/> [dostęp: 10.08.2022].

³⁸ We wrześniu 2022 r. Ethereum zapowiedziało ukończenie pracy nad oprogramowaniem umożliwiającym przejście z metody wytwarzania kryptowalut *proof-of-work*, wymagającej potężnego sprzętu komputerowego obliczającego algorytmy, na metodę *proof-of-stake*, która nie wymaga tak zaawansowanego sprzętu. Ma to pozwolić na zredukowanie konsumpcji energii aż o 99,998% i redukcję śladu węglowego o 99,982%.

konieczność stałego utrzymywania odpowiednich warunków do prawidłowego przechowywania dzieł, również wymaga ogromnego zużycia energii. Dla przykładu Galeria Narodowa w Londynie rocznie emituje do atmosfery 5300 ton dwutlenku węgla, a Tate Modern dwa razy tyle³⁹.

NFT to nie tylko forma lokowania kapitału, lecz również forma zarobku dla muzeum, które może przeznaczyć pozyskane fundusze np. na zakup kolejnych eksponatów albo na konserwację już posiadanych. NFT może zostać także użyte do ratowania dziedzictwa narodowego czy dokumentowania zbrodni wojennych lub zabezpieczania dokumentów. Wykorzystanie ich do ochrony zbiorów czy udostępnienia oraz popularyzacji nauki jest pomysłem bardzo dobrym, ale nienowym. Z powodzeniem zadania te realizuje digitalizacja zbiorów, której celem jest

w pierwszym rzędzie ochrona zbiorów poprzez trwałe zachowanie cyfrowego odwzorowania obiektu należącego do dziedzictwa narodowego, ochrona oryginału przed nadmierną eksploatacją, zniszczeniem, kradzieżą, wreszcie wspomaganie opracowania zbiorów w wyniku uzupełnienia istniejącego opisu oryginału na podstawie kopii cyfrowej. [...] użytkownik, korzystając z kopii cyfrowej, ma wrażenie, że obcuje z oryginałem. W wyniku digitalizacji udostępniane są zbiory wcześniej niedostępne dla szerszego grona⁴⁰.

NFT może tutaj posłużyć jako dodatkowa forma zabezpieczenia zdigitalizowanego obiektu. Niektórzy badacze sugerują, że muzea zamiast NFT mogłyby tworzyć inne cyfrowe pliki umieszczone poza łańcuchem danych⁴¹, wykorzystując infrastrukturę stworzoną na potrzeby digitalizacji obiektów.

Muzea światowe, z początku zainteresowane NFT pod kątem edukacji, obecnie coraz chętniej wystawiają, tworzą i sprzedają NFT na podstawie własnych muzealiów. Wiąże się to z wieloma wyzwaniami, tak w zakresie zapewnienia infrastruktury niezbędnej do przechowywania NFT, jak i pozyskaniem funduszy na jej rozwój. Problemy najczęściej podawane jako powody niechęci muzeów do NFT to przede wszystkim: duża emisja śladu węglowego, niestabilność i brak przejrzystości nieuregulowanego rynku kryptowalut, brak regulacji prawnych – przede wszystkim kwestie prawnoautorskie, które w odniesieniu do NFT są jeszcze nie do końca ustalone, a mają istotne znaczenie dla instytucji kultury. Nie bez znaczenia jest także objęcie w 2021 r. ustawą o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy i finansowaniu

³⁹ B. Grosvenor, *Protestors took too much risk throwing soup on the Sunflowers - and missed an opportunity*, „The Art Newspaper” 4.11.2022, <https://www.theartnewspaper.com/2022/11/04/protestors-took-too-much-risk-throwing-soup-on-the-sunflowersand-missed-an-opportunity> [dostęp: 10.10.2022].

⁴⁰ M. Gołda-Sobczak, *Digitalizacja i udostępnienie w internecie dorobku kulturowego oraz ochrona zasobów cyfrowych*, „Zarządzanie Mediami” 2013, nr 1(4), s. 202, <https://doi.org/10.4467/23540214ZM.13.013.2890>

⁴¹ E. Merritt, *NFTs: Museums Can Build Other, Better Digital Stuff*, 20.06.2022, <https://www.aam-us.org/2022/07/20/nfts-museums-can-build-other-better-digital-stuff/> [dostęp: 10.10.2022].

terroryzmu podmiotów z rynku sztuki⁴² oraz podmiotów obowiązanych handlujących walutami wirtualnymi. Te ostatnie są przecież podstawowym środkiem rozliczeń na tzw. giełdach NFT. Inne problemy to trudności w znalezieniu zaufanych (sprawdzonych) partnerów technicznych czy koszt takiej współpracy. Niechęć muzeów do NFT może również wynikać z panującego w muzeach tradycjonalizmu i braku środków finansowych na cyfrowy rozwój. Muzea nie chcą podejmować ryzyka, które mogłoby niekorzystnie wpłynąć na ich wizerunek. Nawet jeżeli większość muzeów sceptycznie lub wręcz niechętnie traktuje temat NFT, nie widzi dla nich miejsca w swoich zbiorach, to niektóre muzea powinny zainteresować się nabyciem przynajmniej kilku NFT jako świadectwa obecnego rozwoju historii sztuki.

Bibliografia

- Cieślak Z., Art. 2, w: Z. Cieślak, P. Gwoździewicz-Matan, I. Lipowiczi in., *Ustawa o muzeach. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2021.
- Davis B., *I Looked Through All 5,000 Images in Beeple's \$69 Million Magnum Opus. What I Found Isn't So Pretty*, 17.03.2021, <https://news.artnet.com/opinion/beeple-everydays-review-1951656> [dostęp: 10.10.2022].
- Ethereum's energy expenditure*, <https://ethereum.org/pl/energy-consumption/> [dostęp: 10.08.2022].
- Gołda-Sobczak M., *Digitalizacja i udostępnienie w internecie dorobku kulturowego oraz ochrona zasobów cyfrowych*, „Zarządzanie Mediami” 2013, nr 1(4), s. 201-214, <https://doi.org/10.4467/23540214ZM.13.013.2890>
- Grodecka M., Szymaniak M., *Dlaczego jest raczej nic niż coś, czyli jak sprzedawano pierwsze NFT w Polsce*, 3.04.2023, <https://spidersweb.pl/plus/2023/04/aukcja-nft-desa> [dostęp: 10.10.2022].
- Grosvenor B., *Protestors took too much risk throwing soup on the Sunflowers – and missed an opportunity*, „The Art Newspaper” 4.11.2022, <https://www.theartnewspaper.com/2022/11/04/protestors-took-too-much-risk-throwing-soup-on-the-sunflower-sand-missed-an-opportunity> [dostęp: 10.10.2022].
- Harris G., *Leonardo da Vinci's Salvator Mundi – the world's most expensive work of art – to be turned into an NFT*, „The Art Newspaper” 1.04.2021, <https://www.theartnewspaper.com/2021/04/01/leonardo-da-vincis-salvator-mundithe-worlds-most-expensive-work-of-art-to-be-turned-into-an-nft> [dostęp: 10.10.2022].
- <https://artinfo.pl/dzielo/dlaczego-jest-raczej-cos-niz-nic> [dostęp: 10.10.2022].
- <https://awers-art.pl/> [dostęp: 10.10.2022].
- <https://www.seattlenftmuseum.com/> [dostęp: 10.10.2022].
- <https://www.looty.art/> [dostęp: 10.10.2022].
- <https://metahistory.gallery/> [dostęp: 10.10.2022].

⁴² W. Szafrąński, *Nowe regulacje dotyczące przeciwdziałania praniu pieniędzy w obrocie dziełami sztuki. Między implementacją V AMLD a rozwiązaniem systemowym*, „Santander Art and Culture Law Review” 2021, nr 1(7), s. 67, <https://doi.org/10.4467/2450050XSNR.21.006.14595>

- M.T., *GPW i NYSE mogą połączyć siły przy projekcie tokenizacji dzieł sztuki*, 18.02.2022, <https://rynekisztuka.pl/2022/02/18/gpw-nyse-tokenizacja-sztuki/> [dostęp: 10.10.2022].
- M.T., *Niemieckie muzeum straciło dwa cenne NFT*, 25.01.2022, <https://rynekisztuka.pl/2022/01/25/nemieckie-muzeum-stracilo-dwa-cenne-nft/> [dostęp: 10.10.2022].
- Majchrowska M., *Dwanaście miesięcy na światowym rynku sztuki*, 14.10.2021, <https://rynekisztuka.pl/2021/10/14/rynek-sztuki-swiat-2020-2021/> [dostęp: 10.10.2022].
- Merritt E., *NFTs: Museums Can Build Other, Better Digital Stuff*, 20.06.2022, <https://www.aam-us.org/2022/07/20/nfts-museums-can-build-other-better-digital-stuff/> [dostęp: 10.10.2022].
- NFT Aesthetics*, New Museum, <https://www.newmuseum.org/calendar/view/1730/nft-aesthetics> [dostęp: 10.10.2022].
- NFT pomoże chronić dzieła sztuki Ukrainy. „Projekt ratujący DNA narodu”*, 15.06.2022, <https://kultura.onet.pl/wiadomosci/nft-pomoze-chronic-dziela-sztuki-ukrainy-projekt-ratujacy-dna-narodu/q5ffrcb> [dostęp: 10.10.2022].
- NFTs and Art Explained* [plik wideo], The Newark Museum of Art, 24.11.2021, https://www.youtube.com/watch?v=QkyCL_WzEbA [dostęp: 10.10.2022].
- NFTs and the Museum*, Los Angeles County Museum of Art, <https://www.lacma.org/lab/nfts-and-museum> [dostęp: 10.10.2022].
- NFTs: Fad or the future of art?*, Smithsonian's Hirshhorn Museum, <https://hirshhorn.si.edu/explore/nfts-fad-or-the-future-of-art/> [dostęp: 10.10.2022].
- Pierwsza w historii Hybrydowa Aukcja NFT w Polsce*, Polski Dom Aukcyjny Wojciech Śladowski, 26.11.2021, <https://polskidomaukcyjny.com.pl/publikacje/pierwsza-w-historii-hybrydowa-aukcja-nft-w-polsce> [dostęp: 28.04.2023].
- Rybak-Karkosz O., *Tworzenie i sprzedaż NFT jako szansa i wyzwanie dla współczesnych muzeów*, „Muzealnictwo” 2023, t. 64, s. 68-73, <https://doi.org/10.5604/01.3001.0053.7143>
- Rynek sztuki 2020 – podsumowanie*, 30.12.2020, <https://rynekisztuka.pl/2020/12/30/podsumowanie-raport-rynek-sztuki-2020/> [dostęp: 10.10.2022].
- Sieja B., *Doda sprzedaje swoje ciało w formie 400 tokenów NFT. Cena wywoławcza 200 dolarów*, 20.09.2021, <https://www.komputerswiat.pl/aktualnosci/internet/doda-sprzedaje-swoje-cialo-w-formie-400-tokenow-nft-cena-wywolawcza-200-dolarow/rksegm8> [dostęp: 10.10.2022].
- Szafrański W., *Nowe regulacje dotyczące przeciwdziałania praniu pieniędzy w obrocie dziełami sztuki. Między implementacją V AMLD a rozwiązaniem systemowym*, „Santander Art and Culture Law Review” 2021, nr 1(7), s. 61-82, <https://doi.org/10.4467/2450050X-SNR.21.006.14595>
- Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach, tekst jedn. Dz. U. z 2022 r., poz. 385.
- Walsh C., *A digital piece of art worth \$69 million*, 24.03.2021, <https://news.harvard.edu/gazette/story/2021/03/harvard-curator-examines-the-worth-of-a-digital-work-of-art/> [dostęp: 10.10.2022].
- Whiddington R., *Behind The National Art Museum of Ukraine's Venture Into NFTs*, 11.11.2021, <https://jingculturecommerce.com/national-art-museum-ukraine-namu-nfts/> [dostęp: 10.10.2022].
- World's First Ballet NFTs Starring Natalia Osipova Dance to Success at Bonhams Encore Sale*, 10.12.2021, https://www.bonhams.com/press_release/33503/ [dostęp: 10.10.2022].

ARTYKUŁY

Olivia Rybak-Karkosz

Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Kielcach z dnia 16 stycznia 2020 r., sygn. akt I SA/Ke 431/19, LEX nr 2775866

Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 14 grudnia 2017 r., sygn. akt III SA/Wa 1860/17, LEX nr 2447146.

Zalasińska K., *Muzea publiczne. Studium administracyjnoprawne*, Lexis Nexis, Warszawa 2013.